

Mors porträtt skiss : L 1:199

Lagerlöf, Selma,

HS L 1:199

National Library
of Sweden

Autograv - samml

Ligg-pf

I-M

L 1: 199

Lagerlöf, Selma

Mors porträtt. Skiss . *Fotostathopia (pos.)*

Tr. i Svensk tidskrift, 1891.

Originallet såldes i dec. 1942
till en schweizisk privatsam-
lare från Thulins antikvariat.

THULINS ANTIKVIARIAT

Enkelt utskänslagan
brevgeris

Mors porträtt.

Skiss af Selma Lagerlöf

I ett af fisklägets hundra hus, hvilka alla liknade hvarandra till storlek och form, hvilka alla hade lika många fönster och lika höga skorstenar bodde gamle eldtsron, lötser.

I alla fisklägets rum fanns samma slags möbler, på alla dess fönsterkyllor stodo samma slags blommar, i alla dess hörnskap fanns samma sorter af smäckskal och koraller, på alla dess väggar hängde

BIBLIOPIL-PROSPEKT KATALOG N:R 13

RARA et CURIOSA

58 SELMA LAGERLÖF. Brev i 8:o, dat. Rocklunda, Kantorp, 14/2 1891. 4 sidor + bilaga: Originalmanuskript till »Mors porträtt. Skiss av Selma Lagerlöf». 6 folioblad. 400:—

Sedan Selma Lagerlöf 1890 fått Iduns pris för den första versionen av Gösta Berlings saga, kunde hon som bekant tack vare vänners ingripande ta sig ledigt från sin skola för att fullborda romanen. Det var på det vackra Rocklunda hos disponenten för Kantorps gruvor Otto Gumaelius och hans vittra maka Gundla, som författarinnan fann den nödiga arbetsron och därutöver den befruktande stimulans, som dessa intelligenta och älskvärda människors sympati måste skänka. Av det här salubjudna brevet, som Selma Lagerlöf skrivit på Kantorp i februari 1891, framgår, att docenten Schéele uttryckt sin avsikt att recensera Idun-versionen av sagan. Brevet får därför sitt utomordentliga intresse genom de meddelanden, hon där lämnar om sig själv och sitt författarskap. Helt urskuldande slutar hon emellertid: »Jag har skrivit långt, men en recensent kan i allmänhet behöva veta litet om författaren tänker jag.» Schéele har tydligen också begärt ett bidrag till Svensk tidskrift, men arbetet med sagan fångar henne helt, skriver hon, »allt annat går trögt och dåligt». Trots detta bifogades skissen Mors porträtt. Denna förträffliga, av mystik genomvädda västkustskildring kom in i tidskriften samma år och trycktes sedan, omarbetad, i Osynliga länkar 1894. Manuskriptet med sin sällsamt fula piktur har flera intressanta rättelser, några även gjorda av Schéele. Om författarinnans tidigare skånska miljö vittnar ett blyertstillägg i marginalen: »Fälad betyder utmark kring en stad. Kan ordet användas?»

THULINS ANTIKVARIAT

HUMLEGÅRDSGATAN 15, I TR., STOCKHOLM

TELEFON 603131, 601931. POSTGIRO 54954

TELEGRAMADRESS »THULANTIK»

och han hade alltså farit val af en ydca. Men denna gången förstod han ej rätt dess handlingsätt. Det syntes honom, att porträttet handlade alldeles i strid med förut tillkännagifna åsikter. Fastän han låg där och drömde, mindes han tydligt och klart, första gången han ville gifta sig. Just då han klädde sig till brudgum, lossade spikben, som porträttet hängde på, och det föll till gaffvet. Han förstod då, att porträttet ville varna honom för äktenskapet.

Enkelt uttänslagan
braxgeris

Mors porträtt.

Skiss af Selma Lagerlöf

I ett af fisklägets hundra hus, hvilka alla liknade hvarandra till storlek och form, hvilka alla hade lika många fönster och lika höga skor-

Abbildung der Kaffeepflanze. Dies ist die erste ausführliche Erwähnung des Kaffees in einem Kräuterbuch und wohl auch die früheste Abbildung der Kaffeepflanze in einem Buche. (Vergleiche auch Jacob, Kaffets saga o. segertåg S. 42 u. O. Gertz in *Lychnos* 1939 S. 208). Bemerkenswert auch der zweite Teil des Werkes »De Balsamo« — die erste Spezialabhandlung über die Balsamstaude, in deren Vorrede der Autor über ein aufgefundenes arabisches Rezept für Theriak berichtet. (43 SS.). Am Anfang an den Rändern etwas wurmstichig u. hier u. da etwas stockfleckig, im ganzen sehr gutes Exemplar im Originalband. Dublettenstempel der Universitätsbibl. Basel.

- 3 AUGURELLUS, J. AURELIUS. [Poemata]. Venetiis, in aed. Aldis, 1505. Kl. 8:o. 127 Bll. (das letzte weisse fehlt). Mit Druckermarke. Einfacher, aber geschmackvoller Pergamentband. (18. Jahrh.). 60:—

Renouard I. S. 80:2. »Edition belle et rare.« Brunet I. 556. Gedruckt in Kursiv. »This Aldine character (cut by Franc. Griffi) became the model for all subsequent italic types.« (Updike). — Johannes Aurelius Augurellus (Rimini c:a 1441—1524), Kanoniker zu Treviso, Alchimist u. Dichter. — Stellenweise leichte Stockflecken an den Rändern. Alter Besitzvermerk auf d. weissen Bl. a 2: »Bibliothecae selectae Hlmi, ac Rmi Marii Marefusi«.

- 4 BACKMAN, J. En kort underrättelse om Luft-Glasens upfinnelse och beskaffenhet som på latin kallas Barometra och Thermometra... Sthlm, Laurelius, 1716, (4), 34 s. Med 3 utvikbara kopparstick. Thelott fec. Vackert ex. i samt. enkelt skinnryggsbd. 36:—

I denna första på svenskt språk och tydligen den första i Sverige publicerade skrift över termometern, finna vi på ett av ritmästaren Thelott i Uppsala utfört kopparstick en 100-gradig skala, som visar att redan år 1716 100-gradiga termometrar voro kända här. Felix Bryk (i *Aftontidningen* 24 Maj 1919) ger i samband därmed uttryck åt en förmodan, att Linné inspirerad av denna skrift uppfann den 100-gradiga skalan. (Före Celsius 1742). — Sällsynt.

- 5 BALZAC, H. De. La Peau de Chagrin. Etudes sociales. Paris, H. Delloye, Victor Lecou éditeurs, 1838. Grand in-8. (2) ff., 402 pp., (1) ff. 100 vignettes gravées en tailedouce d'après les dessins de Gavarni, Baron, Janet-Lange etc. Plein chagrin rouge, dos à 4 nerfs. encadrements dor., les plats recouvr. d'un décor. dans le style romantique doré, dent. int., tr. dorées (Reliure de l'époque). Voir le fac-similé ci-contre. 250:—

Vicinis I. 181. Premier tirage d'un des plus beaux livres de l'époque romantique, revêtu d'une

mors porträtt, att detta var omöjligt. Han var ju spritt
år. — Men mors porträtt upprepade blott med ännu större
re eftertryck: "Du skall gifta dig, Mattsson."

Gamle Mattsson hade stor respekt för mors porträtt.
Det hade varit hans rådgivare i många tvistiga fall,
och han hade alltid varit väl af att lyda det. Men flera
na gånger förstod han ej rätt dess handlingsätt. Det
syntes honom, att porträttet handlade alldeles i strid
med förut tillkännagifna åsikter. Fastän han låg
där och drömde, mindes han tydligt och klart, första
gången han ville gifta sig. Just då han klädde
sig till brudgum, lossade spikken, som porträttet
hånglade på, och det föll till gaffret. Han förstod då,
att porträttet ville varna honom för äktenskapet.

Enkelt uttänklagen
Kungens

Mors porträtt.

Skiss af Selma Lagerlöf

I ett af fisklägets hundra hus, hvilka alla liknade hvarandra till storlek och form, hvilka alla hade lika många fönster och lika höga skorstenar bodde gamle Mattsson, lotsen.

I alla fisklägets rum fanns samma slags möbler, på alla dess fönsterkyllor stodo samma slags blommar, i alla dess hörnskap fanns samma sorter af smäckskal och koraller, på alla dess väggar hängde likadana Taflor. Och såsom gammal sed stod det, lefde alla fisklägets människor samma slags lif. Sedan Mattsson, lotsen, blifvit gammal, vättade han sig noga efter skick och bruk: hans hus, hans rum och hans lefverne voro lika alla andras.

På väggen ofvan sängen hade gamle Mattsson ett porträtt af sin mor. En natt drömde han, att detta porträtt steg ned ur sin ram, skällde sig framför honom och sade med hög röst: "Du skall gifta dig, Mattsson."

Gamle Mattsson började då genast klargöra för mors porträtt, att detta var omöjligt. Han var ju sjuttio år. — Men mors porträtt upprepade blott med ännu större eftertryck: "Du skall gifta dig, Mattsson."

Gamle Mattsson hade stor respekt för mors porträtt. Det hade varit hans rådgivare i många tvistiga fall, och han hade alltid varit väl af att lyda det. Men denna gången förstod han ej rätt dess handlingsätt. Det syntes honom, att porträttet handlade alldeles i strid med förut Tillkännagifna åsikter. Fastän han låg där och drömde, mindes han tydligt och klart ^{hur det var} första gången han ville gifta sig. Just då han klädde sig till brudgum, lossade spiken, som porträttet hängde på, och det föll till gaffvet. Han förstod då, att porträttet ville varna honom för äktenskapet.

2
giftermälet, men hon lydde det ej. Han erfor dock snart, att porträttet haft rätt. Hans korta äktenskap hade ^{blifvit} mycket olyckligt.

Och Andra gången han klädde sig till brudgum, gick ~~det~~ på samma sätt. Porträttet störtade till golvet så okra, och den gången ^{fordes} ~~vågade~~ han ej vara olydig. Han rynde bort från brud och bröllop, och ~~rento~~ ~~flera~~ tog hyra som matras och rento flere gånger jorden runt, innan han vågade sig hem igen. ^{Och} ~~Men~~ nu steg detta porträtt ned från väggen och befälde honom att gifta sig! Så god som han var, tillät han sig att tänka, att det dref gäck med honom.

Men mors porträtt, ^{hvilket} som återgaf det biestraste ansikte, som skarpa virvelar och sålt kopsakum kunna utmejla, stod allvarligt som förut. Och med en stämma, som öfvats och stärkts under många år af att bjuda ut fiak på stadens Torg, upprepede det: "Du skall gifta dig, Mattsson."

Yarule Mattsson bad då mors porträtt berisna hvad detta var för ett samhälle han lefde i. Alla fisklägets huss hade spetsiga tak och hvit-rappade väggar, alla fisklägets båtar hade samma byggnad och fackling. Ingen brukade där göra något ovanligt. Mor själf skulle varit den första att sätta sig ~~ett~~ emot ett sådant giftermål, om hon blott lefvat.

Mor hade hållit skarpt på skick och sed. Och det var ej skick och sed där i fiskläget, att ^{sjuttio} ~~hundra~~ ^{viriga} gubbar gifte sig.

Då sträckte mors porträtt ut sin ringpylada hand och rent af befälde honom att lyda. Det ^{alltid varit} ~~hade~~ något orimligt värderubbindande öfver mor, då hon kommit så där i svart takt med många volanger. Den stora, lysande guldbröschur, den tjunga, skruvande guldkedjan hade alltid skränit honom.

Om hon kommit i sina fongkläder, i rutief hufvudduk, och varclufs förklädet besatt med fiske fjäll och fiskögan, skulle han kanske ej haft fullt så stor respekt för henne. Men nu blef slutet det,

att han lofvade gifte sig, och så kröp mors porträtt upp i namnet igen.

Nästa morgon vaknade gamle Mattsson i stor ångest. Det föll honom icke in att vara olycklig mot mors porträtt. Det visade naturligtvis hvard som var bäst för honom. Men han rykte ävveloch för den tid, som nu skulle komma.

Samma dag friade han till den fattigaste fiskarens pudaste dotter, en liten en, med som hade hufvudet neddraget mellan skuldrorna och framskjutande underkäk. Föräldrarna sade ja, och dagen då man skulle gå till staden och föga ut lysning, blef bestämmd.

(Som nullaug)

Öfver blåsiga strändängar och surpiga fältsmarker går vägen från fiskläget till staden. En fjärdedels mil lång är den, och en säger prästän att folket i fiskläget är så rikt, att det skulle kunna belägga den med blanka silfverpenngar. Egendomligt behag skulle detta skänka vägen. Glimmande som en fiskbukt, skulle den med sinna hvita fjäll slingras sig fram mellan starrtufvar och pölar, fyllda med hornstagg och melankoliska klockgrovor. Tusenköror och manelblommor, som pryda denna af människors öfvergifna mark, skulle spejla sig i blanka silfvermyrsten, fiskarna skulle skyddande sträcka ut sina staggar öfver den, och visvaden skulle finna en klirgande resonansbotten, så han spelar därute på fältsrens vassstrån och telefonstråpar.

Gamle Mattsson hade kanske också haft någon buggnad, ^{om han fått} af att sätta med sina tunga sjästöflar på klirgande silfver, ty visst är, att han nu en tid kom att gå den vägen oftare, än han skulle önskat.

Han hade icke haft "klara papper". Det hade ej Annat bli någon lysning af. Efter detta berörde släpän, att han rymt från bruden förra gången. Det drog ut på tiden, innan kyrkoherden hann skriva till komiatarium om hans sak, och utverka tillåtelse åt honom att få ingå nytt äktenskap.

(Folket i fiskläget utmanade honom om staden. Han med ansvaret?)

Så länge väntetiden varade, kom gamle Mattson
in till staden hvare expeditionslag. Han satte
sig nere vid dörren i pastorsexpeditionen och dröjde
där i tygt förbidan till dess alla andra talat ut. Då
repte han sig och frågade om kyrkoherden hade nå-
gon ting till honom. Nej, det hade han inte.

Kyrkoherden förvånade sig öfver den svakt, som
den allt betvingande kärleken fått öfver denne gam-
le man. Där satt han i tjock, stickad ylletröja, höga
sjöstöflar och visnaren av elvert med ett skarpt, plök-
ansikte och långt, grått hår och väntade på att få lof
att gifta sig. Kyrkoherden häpnade sig honom alltid
såsom rätt nedstigen från en tafel af Hagborgs tafel.
Det var eget, att den där fiskargubben kunde fattats
af så i frig längtan.

- Mattson har bräddat med det här giftermålet,
sade, kyrkoherden.

- Ahja, det var bäst, att det blev gjort snart."

- Kunde inte Mattson lika så gärna afstå från hela
saken? Mattson är inte ung längre."

Kyrkoherden skulle inte förundra sig allt för mycket.
Han visste nog, att han var för gammal, men detta han
var tvungen att gifta sig. Det var ingen hjälp för det.

Och så kom han igen vecka efter vecka under ett
halft år, till dess äretkligen Tillåtelsen kom.

Under hela denna tid var gamle Mattson en
juggad man. Runot om den gröna farkvatsen, där
de bruna fiskgarnen vore uthängda, lörvs de cement
klädda murarna kring hamnen, stavar vid fiskborden
grå torget, där tonstäm och krabborra såldes, och långt
ute grå havet, där silbetimuren förföljdes, bruvade ut
storm af undran och åtlöje. [Faså, han skulle gifta
sig, hade Mattson, som löpte bort från sitt eget
örallop! - Och man skönade hvarken brud eller
brudgum.

Men värt för honom var, att ingen kunde skän-
na ut hela saken, än han själf. Stigen kunde
finna den löjligare. Hans porträtt höll på att

Store
mellanlag

drifva honom till förtoiflan.

Det var första lysningsdagens eftermiddag. Gamle Mattsson, som alljämt var en af tab och undran jagad man, gick längs hamnvarven ända ut till den hvitvinsvade fyren för att få vara ensam. Därute väntade han på sin fru. Han satt och grät.

Hon frågade henne då, om hon hellre hade velat hafva en annan. Hon satt och petade loss små kalkstykken från fyrens vägg och kastade dem i sjön. Hon svarade ingenting till en början. Par det inte någon hon tyckte om? — "Ja, visst inte."

Därute på fyren är vackert. Sundets vackra vatten svallar runt om den. Stranden der flacka stranden, fisklögets små regelrätta hus och den fjärran staden, allt öfverströmlar af dess eviga skönhet. Ur de mjuka bölorna, som gärna invärfva den västliga horisonten, kommer då och då en fiskerbåt framåtande. I djärf kryssning styr den med nod hamnen. Det brusar muntert om fören, då den skjutas in genom den tränga hamnporten. Seglen fällas helt stilla i samma ögonblick. Fiskarna avringa hattarna till en glad helning, och på båtbottnen ligger det vurma bytet och glittrar i ljuset.

Det kom en båt in i hamnen, medan gamle Mattsson stod ute på fyren. En ung Karl, som satt vid rodet, lyfte på hatten och nickade af flickan. Yrblen sa, att det tykte till i flickans ögan. "Ja, så hävde han, "har du gått och olipvit kär i den grannaste Karlen på fisklögget. Ja, den får du aldrig. Lika så gärna kan du gifte dig med mig, som att vänta på den."

Hon märkte, att han inte kunde undkomma snars gäst. Om flickan tyckt om någon, som det varit någon rimlighet, att hon skulle få, så hade han haft en vacker anledning att bli kvitt hela saken. Men nu tyckte det ingenting till att ge henne fri.

Store
mellanlag

Fjorton dagar därefter stod bröllopet, och ett par dagar senare kom den stora novemberstor-

men.

En af fiskflögets båtar våkade då i drift nedåt sundet. Roder och master voro borta, så att den var alldeles redlös. Gamle Mattsson och fem andra voro ombord, och de drefo om kring utan föda under två dagar. Då de bergades voro de fulldeles förlor af mattighet och köld. Allt i båten var klädt med is, och deras våta kläder hade börjat stelna under den skarpa kylan. Gamle Mattsson blef då så förkyld, att han aldrig mer återfick sin hälsa. Han lög sjuk i två år; så kom döden.

Mången tyckte ^{att} det var ^{egendomligt} ~~konstligt~~, att han fått denna idé att gifva sig straxt före olyckshändelsen, ty den lilla kvinnan, han fått, blef honom en god värderka. Hur skulle det gått honom, om han blifvit liggande så där hjälplös, medan han varit ensam? Hela fiskflöget erkände nu, att han aldrig gjort något klokt, ännu när han gifte sig, och den lilla kvinnan fick stort anseende för den omhets skull, med hvilken hon skötte mannen.

"Hon får ej svårt att bli omgift, ^{sade man} ^{medan han lög sjuk,}

Gamle Mattsson berättade hvarje dag ^{historien} om porträttet för sin hustru.

"Du skall ha det, då jag är död, liksom du skall säga att omint, ^{sade han}.

"Tala inte om sådant."

"Och du skall ge allt på min porträtt, då du unga Karlarna fria till dig. Samerligen här finns någon i hela fiskflöget, som förstår sig på giftasaffärer ^{bättre} ^{mer} än det porträttet!"